

SZÉDERESTE KEZDŐKNEK

Írta: Naftali Kraus

Gyakorlati útmutató olyan zsidóknak, akik először rendeznek szédert otthon. Jelszavunk: minden kezdet könnyű, ha időben elolvassuk a vonatkozó használati utasításokat a Hágában.

A „széder” magyarul „rendet” jelent, „hágadá” pedig azt jelenti: „elmondani, elmesélni”.

A széderestén, a peszách ünnepét köszöntő nap előestéjén, ha mód van rá, a legokosabb, ha egy tiszteletre méltó – bechoved – zsidó családnál vendégeskedünk, ahol mindent készen találunk, az ünnepi forgatókönyvtől, vagyis a Haggadától a bibliai mondat – „mindenki, aki éhes, jöjjön és egyék” – megvalósulásáig. Azok számára akik otthon szeretnének szédert rendezni, íme néhány hasznos útbaigazítás.

Az ünnep beköszöntése előtt, a szépen megterített asztalon, melyen ünnepi gyertyák állnak, elrendezzük a szédertálat. Erre három pászkat (maceszt) teszünk, és rájuk az óramutató haladásának irányában egy keménytojást és egy darab parázson sült, csontos húst, rendszerint csirkenyakat. A kettő közt, lejjebb, reszelt torma vagy fejes saláta legyen, alatta, a tojás alatt van a „kárpász” (egy fej hagyma vagy főtt krumpli) helye. Evvel szemben legyen a chároszet (reszelt dió, alma és körte keveréke egy csepp borral leöntve), lent, a tál alján pedig még egy adag torma. Szokás a tálra üvegtálkában sós vizet is tenni. Mindegyik étel az ünnepnek és történelmi hátterének egy-egy mozzanatát jelképezi.

Mindenkinek négy pohár bort – vagy mustot, esetleg szőlőlevet – kell innia a széderestén. A széder lényegét a Hágadá meséli el: az egyiptomi rabszolgaságból való peszách szabadulást, a zsidó törzsek néppé emelkedését. Fontos, hogy a gyerekek is megértsék ezt, hisz a zsidó nevelés lényege: „...beszélj el fiadnak...”.

Megtöltjük az első poharat, mindenki feláll és a széder rendezője, a vendéglátó házigazda elmondja az ünnepi áldást, a kidust. Fontos, hogy mindenki előtt legyen olyan nyelvű Hágadafordítás is, amit ért.

Kidus után megisszuk az első pohár bort, majd a házigazda kezét mos, a kárpászból (krumpli vagy hagyma) egy keveset sós vízbe márt, elmondja rá az áldást („Boré pri háádámá”), eszik belőle, és oszt a többieknek is.

Ezután a három pászka közül a középsőt kettétöri, a felét a helyén hagyja, a másik felét pedig eldugja úgy, hogy a kisebb gyerekek ne vegyék észre: ezt hívják áfikomannak; erről később még esik szó.

Ezek után a házigazda felemeli a szédertálat, és hangosan, tagoltan mondja a „há láchmát”: „Íme, a keserűség kenyere, amit őseink ettek Micrajimban... jövő évben szabadok...” Itt megtöltik a második poharat, és a jelenlévők közül a legfiatalabb elmondja a „Má nistáná?-t”, vagyis megkérdezi: „Miben különbözik – má nistana – ez az éjszaka az év többi éjszakájától?”

Az ötödik fiú

A házigazda válaszával („Rabszolgái voltunk Fáraónak”) kezdődik a Hágadá, a peszách történetének elbeszélése, az est lényege. Van, ahol a házigazda olvassa fel hangosan, magyarázatokkal, máshol minden résztvevő felolvass egy-egy részt. A négy fiúról szóló hasonlat a zsidó nép különböző csoportjait mutatja be: az egyik a bölcs, a tanult Talmud-tudós, a másik az önző rosszcsont, a „gonosz”, akit csak a saját hasa érdekel, a harmadik az együgyű, balga, akit könnyű „palira venni”, míg a negyedik a „csöndes többség”, amely „még kérdezni sem tud”, a mindenkori tömegtájékoztatás áldozata, az „ajlem-gojlem”. Manapság van egy „ötödik fiú” is, aki egyáltalán nem vesz részt a széderen, mert kirándulni ment Törökországba... Ő is zsidó, neki is mellettünk van a helye.

Aztán fennhangon szólunk az isteni ígéretről, mely megtartott máig, s tovább meséljük a Hágadá elbeszélést a rabszolgaságról, a tíz csapásról, amely után a Fáraó elengedte a népet; a kivonulásról, amelynek útja a szabadsághoz vezetett. Családi hagyományok szerint változó éneketétek is tarkítják a szöveget, majd megemlítjük a pászkat – a macesyt – és a keserű gyökeret (máror), aztán a dicsőítő ének (hallél) után újra elmondjuk az áldást a második pohár borra, melyet már hátradőlve, mint a szabad emberek, iszunk ki.

Ezután kezet mosunk, áldást mondunk a pászkaóra, a márorra, majd a „Hilél-féle szendvics” (koréch) következik: pászka reszelt tormával – s végül jön a vacsora.

Mit ér az áfikoman?

Magyarországon az ünnepi vacsora fénypontja a „knédli”, vagyis a maceszgombóc szokott lenni; mások halachikus szempontok miatt eltekintenek ettől.

Közben az egyik gyerek megtalálja és elcseni az áfikomant, a korábban eldugott, kendőbe takart pászkarabot, és addig nem adja vissza, míg ígéretet nem kap valami ajándékra – márpedig az afikomant nélkül nem lehet a szédert befejezni. A gyerekek tett ígéretet be kell tartani: nem úgy van ez, mint a felnőtteknél...

Vacsora után megtöltjük a harmadik poharat borral, elfogyasztjuk az afikomant, és elmondjuk az asztali áldást („bencsolunk”). Megisszuk a harmadik pohár bort, majd kinyitjuk az ajtót – jelezve, hogy az őrizet Éjszakáján nem félünk semmitől és senkitől –, és elmondjuk az öntsd haragodat... kezdetű imát.

Ekkor megtöltjük a negyedik pohár bort, valamint egy külön poharat (serleget) Illés próféta tiszteletére. Befejezzük a Hágádát, s a végén elmondjuk: „lesáná hábáá b'Jerusalajim” – „jövőre Jeruzsálemban” – és kiisszuk a negyedik pohár bort. Utána még néhány ének következik: a Chád gádjá, a Ki tudja, mi az egy? és hasonlók.

